

Θέμα: Θεσμική ανασυγκρότηση του ΠΑΣΟΚ

Το σημείωμα που εσωκλείεται αποτελεί κείμενο προβληματισμού. Αφορμή για τη σύνταξή του υπήρξε το συνημμένο κείμενο του Γραμματέα της Κεντρικής Επιτροπής του Κινήματος «Βασικές κατευθύνσεις - προτάσεις για την ανασυγκρότηση και τη μετεξέλιξη του ΠΑΣΟΚ».

Αθήνα, 2 Φεβρουαρίου 2000

Dis.E(2)/AnasigrotisiPASOK/16.1.01/p.7/rp

Θέμα: Θεσμική ανασυγκρότηση του ΠΑΣΟΚ

A. Γενικές επισημάνσεις

1. Η συζήτηση για την ανάγκη ανανέωσης του ΠΑΣΟΚ έχει ξεκινήσει πολύ πριν από τις εκλογές του 2000. Σχετικός προβληματισμός υπάρχει άλλωστε σε όλα τα κόμματα, ενώ συζητήσεις διεξάγονται σε όλα σχεδόν τα σοσιαλιστικά κόμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με απτά (Blair) ή όχι (Schröder) αποτελέσματα.

Η ανανέωση μπορεί σχηματικά να στοχεύει τόσο στην κατεύθυνση της ανανέωσης της πολιτικής φυσιογνωμίας, της ιδεολογικής ταυτότητας και του πολιτικού λόγου όσο και στην ανασυγκρότηση του θεσμικού πλαισίου, της οργανωτικής δομής και των εσωκομματικών διαδικασιών.

Αποτελεί κοινή πεποίθηση ότι το ΠΑΣΟΚ προώθησε την ανανέωση της πολιτικής του. Το πολιτικό πρόγραμμα του εκσυγχρονισμού έπεισε εν πρώτοις τα μέλη του και κατόπιν την ελληνική κοινωνία και εγκρίθηκε σε δύο γενικές εκλογικές αναμετρήσεις.

2. Το ΠΑΣΟΚ καθυστέρησε όμως τη θεσμική του ανασυγκρότηση. Τα συνέδρια του 1996 και 1999 δεν μπόρεσαν να σηματοδοτήσουν στην πράξη την ανανέωση της δομής και της λειτουργίας του. Έτσι το ζήτημα διατηρεί τον επιτακτικό χαρακτήρα του ενόψει και της προετοιμασίας του Συνεδρίου του 2002.

Η αντιστοίχιση της ανανέωσης της πολιτικής φυσιογνωμίας με τη θεσμική ανασυγκρότηση αποτελεί υπαρξιακό όρο για τη διατήρηση της ισχυρής θέσης του ΠΑΣΟΚ στο πολιτικό σύστημα και την κοινωνία.

3. Ήδη από το Συνέδριο του 1999 έχει προσδιορισθεί η κατεύθυνση που πρέπει να ακολουθηθεί: Ζητούμενα ήταν και είναι το «ανοικτό κόμμα», ο εμπλουτισμός των διαδικασιών με στοιχεία άμεσης δημοκρατίας, η «επιστροφή στη βάση», η περιφερειακή αναδιοργάνωση. Ενώ όμως οι παραπάνω «ιδέες» επαναλαμβάνονται και τείνουν να γίνουν κοινοτοπίες άνευ αντικρύσματος, δεν φαίνεται να έχουν διαμορφωθεί συγκεκριμένες πειστικές προτάσεις που να τις εξειδικεύουν καταστατικά και να διευκολύνουν την εφαρμογή τους στην πράξη.

4. Η θεσμική ανασυγκρότηση του ΠΑΣΟΚ πρέπει να «υπακούει» σε μια συνεκτική λογική, να εξασφαλίζει την αντιστοιχία μεταξύ των επιδιωκόμενων γενικών

στόχων και ειδικών καταστατικών επιλογών και να προκύψει μετά από μια αξιόπιστη διαδικασία. Έτσι, π.χ., το ανοικτό κόμμα δεν μπορεί να προκύψει με κλειστές εσωκομματικές διαδικασίες στα «όργανα» χωρίς τη διάχυση της συζήτησης στην ευρεία βάση του ΠΑΣΟΚ και, παραπέρα, στους ενεργούς πολίτες.

B. Αρχές και στόχοι της αναδιοργάνωσης

1. Το ΠΑΣΟΚ πρέπει να αξιοποιήσει και στο εσωκομματικό πεδίο την προσπάθεια που καταβάλλει για το θεσμικό εκσυγχρονισμό της κοινωνίας και της χώρας, να προβεί δηλαδή στην εσωτερική του ανασυγκρότηση με άξονα την προωθημένη κατοχύρωση και ουσιαστική εφαρμογή ορισμένων βασικών αρχών που προσδιορίζουν τον εκσυγχρονισμό της κοινωνίας και της πολιτείας.

2. Το εγχείρημα αυτό σημαίνει ότι πρέπει, ως ζωντανός πολιτικός οργανισμός, να επαναπροσδιορισθεί αξιακά, ιδεολογικά και πολιτικά. Να ανακτήσει δηλαδή τη θέση του μεταξύ της πολιτείας -και του θεσμικού πολιτισμού που αυτή έχει κατακτήσει τα τελευταία χρόνια- και της κοινωνίας, ενόψει των προκλήσεων του διεθνούς περιβάλλοντος, της παγκοσμιοποίησης και της κοινωνίας της πληροφορίας.

3. Το ΠΑΣΟΚ, ενώ είναι θεσμικά το πιο προηγμένο κόμμα στην Ελλάδα, εμφανίζει έκδηλα σημάδια κόπωσης. Είναι, γι' αυτό, άμεση και επιτακτική ανάγκη να αναληφθούν πρωτοβουλίες, ώστε να εκφράσει τις νέες ανάγκες της κοινωνίας. Έτσι θα επανακτήσει και θα κατοχυρώσει τη θέση του ως ιμάντας σύνδεσης κοινωνίας και πολιτείας και θα ανταποκριθεί στις προσδοκίες των πολιτών.

4. Για το σκοπό αυτό πρέπει να ενισχυθούν στο καταστατικό του και, φυσικά, να αναδειχθούν στην πράξη οι ακόλουθες αρχές για τη συγκρότηση και τη λειτουργία του:

α) *δημοκρατική αρχή*: ενδυνάμωση των θεσμών συμμετοχής (διεύρυνση και ενίσχυση των δικαιωμάτων συμμετοχής - από το μέλος στον ενεργό πολίτη) αλλά και ενίσχυση των τρόπων συμμετοχής με υιοθέτηση διαδικασίας άμεσης δημοκρατίας.

β) *διαφάνεια*: Υιοθέτηση κανόνων σχετικά με τα οικονομικά του κόμματος και των στελεχών, που ευθυγραμμίζονται με τις υπό διαμόρφωση συνταγματικές και νομοθετικές ρυθμίσεις.

γ) *αποκέντρωση*: περιφερειακές οργανώσεις αντίστοιχες με τις νέες διοικητικές δομές και καθ' ύλην οργανώσεις (λ.χ. θεματικές οργανώσεις). Μετάθεση ουσιαστικών αρμοδιοτήτων από τις κεντρικές στις αποκεντρωμένες οργανώσεις.

δ) *τήρηση του Καταστατικού*: Ριζική ανανέωση του εσωκομματικού «δικαίου», από το καταστατικό του κόμματος έως τους κανονισμούς λειτουργίας, και δημιουργία προϋποθέσεων ουσιαστικής εφαρμογής και πιστής τήρησής τους στην πράξη.

Γ. Προτάσεις

Οι παραπάνω αρχές μπορεί να συγκεκριμενοποιηθούν στις ακόλουθες ιδίως προτάσεις :

1. Διεύρυνση των θεσμών συμμετοχής: το «ανοικτό κόμμα»

α) Το ΠΑΣΟΚ πρέπει να διευρύνει την εν δυνάμει βάση του, απευθυνόμενο σε κάθε ενεργό πολίτη. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να προσφέρει συγκεκριμένες δυνατότητες απόφασης σ' όλους τους πολίτες, απεξαρτώντας την ενεργοποίησή τους από την ιδιότητα του μέλους. Δεν μπορεί έτσι το οργανωμένο μέλος να είναι αποκλειστικό έρεισμα του κόμματος στην κοινωνία.

Τα μέλη σήμερα ή εντάσσονται και εξυπηρετούν οργανωμένα εσωκομματικά μικροσυμφέροντα ή αδρανοποιούνται. Στόχος είναι να καταστεί *ο πολίτης* το κεντρικό υποκείμενο στη λειτουργία του κόμματος και στη λήψη των αποφάσεων. Έτσι μόνο θα δημιουργηθούν αληθινές συνθήκες «επιστροφής στη βάση» και θα ικανοποιηθεί το αίτημα του «ανοικτού κόμματος».

Η διάχυση της κομματικής λειτουργίας στην κοινωνία με αυτόν τον τρόπο θα καταστήσει τη διάθεση για πραγματική προσφορά και όχι την προσδοκία ιδιωτικών πλεονεκτημάτων και ελέγχου της κομματικής εξουσίας κύριο κίνητρο για την εγγραφή κάποιου ως μέλους.

Για την απόφαση διεύρυνσης της βάσης του ΠΑΣΟΚ - από το μέλος στον κάθε πολίτη - πρέπει βέβαια να συνεκτιμηθούν προσεκτικά οι συνθήκες στις οποίες αυτή θα υλοποιηθεί (ωριμότητα του πολιτικού συστήματος, εσωκομματικές συνθήκες) και οι ενδεχόμενες συνέπειές της στην πράξη.

Είναι προφανές ότι για την άσκηση του δικαιώματος του εκλέγειν από κάθε Έλληνα πολίτη σε ορισμένες περιπτώσεις πρέπει να προβλεφθούν εγγυήσεις, π.χ. καταγραφή των συμμετεχόντων στις σχετικές διαδικασίες, ώστε να εξασφαλίζεται η μη κατάχρηση (πολλαπλή συμμετοχή) του εκλογικού δικαιώματος.

β) Η διεύρυνση αυτή πρέπει να επεκταθεί, υπό όρους, και στα μέλη της κοινωνίας. Αυτό σημαίνει π.χ. ότι και οι αλλοδαποί, και κατά μείζονα βέβαια λόγο οι Ευρωπαίοι πολίτες, πρέπει να έχουν δικαιώματα και δυνατότητες συμμετοχής στο κόμμα, αν όχι και στη λήψη αποφάσεων.

2. Διεύρυνση των θεσμών συμμετοχής: Άμεση δημοκρατία

Εφόσον ο πολίτης είναι το επίκεντρο του Κόμματος, η υλοποίηση της άμεσης δημοκρατίας αποκτά νέο περιεχόμενο. Δεν πρέπει βέβαια να επιτραπούν λαϊκίστικες δημοψηφισματικές πρακτικές που θα λειτουργούν ως υποκατάστατο της ουσιαστικής δημοκρατικής συμμετοχής και αντιπροσώπευσης. Η εμπειρία θεσμών άμεσης δημοκρατίας -πολιτειακής και εσωκομματικής- δείχνει τους κινδύνους καταστρατήγησης και εκφυλισμού τους.

α) Άμεση δημοκρατία σε πολιτικές αποφάσεις

Οι γενικές πολιτικές αποφάσεις προσφέρονται περισσότερο για διαδικασίες άμεσης δημοκρατίας. Όσο περιορίζεται το εύρος των θεμάτων, μεγαλώνει ο κίνδυνος «θεσμικού λαϊκισμού». Τα εσωκομματικά δημοψηφίσματα μπορεί πάντως να προβλέπονται ως δεσμευτικά ή συμβουλευτικά. Επίσης μπορεί να είναι υποχρεωτικά ή δυναμικά, η πραγματοποίησή τους δε να εξαρτάται από συγκεκριμένες προϋποθέσεις.

β) Άμεση δημοκρατία σε προσωπικές αποφάσεις

Με αφετηρία τη θέση, ότι το δικαίωμα του εκλέγειν πρέπει να ανήκει σε κάθε πολίτη, ενώ του εκλέγεσθαι μόνο σε μέλη του ΠΑΣΟΚ, ο θεσμός της άμεσης δημοκρατίας μπορεί να επεκταθεί σε ορισμένες τουλάχιστον επιλογές προσώπων.

Η εκλογή του Προέδρου έχει διπλή σημασία: συνιστά την ανάδειξη Κορυφαίου Κομματικού Οργάνου και, ταυτόχρονα, του εν δυνάμει Πρωθυπουργού. Η άμεση εκλογή του εμφανίζει θετικά αλλά και αρνητικά στοιχεία.

Θετικά: Η εκλογή του Προέδρου του Κόμματος με εκλογή απευθείας από τη βάση εμφανίζει πλεονεκτήματα, ιδίως προς την κατεύθυνση της διεύρυνσης της νομιμοποίησής του (κρίσιμο πλεονέκτημα και ενόψει του ενδεχόμενου εκλογής του Γραμματέα από το Συνέδριο) και, αντίστοιχα, της διεύρυνσης των δικαιωμάτων συμμετοχής της βάσης. Η άμεση εκλογή του Προέδρου του ΠΑΣΟΚ από το σύνολο των ενεργών πολιτών που θα ήθελαν να συμμετάσχουν στη διαδικασία θα του εξασφαλίσει τα πλεονεκτήματα της άμεσης λαϊκής εντολής και θα τον αποδεσμεύσει από υπερβολικά αιτήματα τήρησης εσωκομματικών ισορροπιών.

Αρνητικά: Η εκλογή Προέδρου (μαζί με τη διαμόρφωση του προγράμματος και την εκλογή της Κ.Ε. ή και του Γραμματέα της) πρέπει να παραμείνει στο κυρίαρχο όργανο του κόμματος, το Συνέδριο. Χωρίς αυτήν την αρμοδιότητα, το Συνέδριο κινδυνεύει να στερηθεί πολιτικής ουσίας, αφού η εσωκομματική πολιτική αντιπαράθεση θα μεταφερθεί εκτός Συνεδρίου. Έτσι, θα χάσει τελικά την κυριαρχία του, με συνέπεια την υποβάθμιση της πολιτικής σημασίας του ίδιου του κόμματος.

Η γενναία διεύρυνση του δικαιώματος της απόφασης, ιδίως του δικαιώματος του εκλέγειν σ' όλους τους πολίτες, συνιστά μεγάλο άνοιγμα προς την κοινωνία που θα έπρεπε να εξισορροπείται από τη διασφάλιση της αυτονομίας του κόμματος. Αυτή κατοχυρώνεται ιδίως με την εκλογή των κορυφαίων οργάνων του (Πρόεδρος, Κ.Ε.) και τη διαμόρφωση του προγράμματός του από το - ανοικτά και δημοκρατικά εκλεγμένο - κυρίαρχο σώμα του, το Συνέδριο.

γ) Άμεση δημοκρατία και Κοινωνία της Πληροφορίας

Νέες δυνατότητες για την υλοποίηση των θεσμών άμεσης δημοκρατίας προσφέρει η αξιοποίηση των δυνατοτήτων της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών. Το Κόμμα πρέπει να εξασφαλίσει και στις οργανώσεις του δυνατότητες πρόσβασης στις νέες τεχνολογίες για την άσκηση των δικαιωμάτων συμμετοχής (televoting, teledemocracy) με τη δημιουργία υποδομής και δικτύωσης σε κάθε πρωτοβάθμια οργάνωσή του.

3. Νέα Περιφερειακή Συγκρότηση του Κόμματος

Το αίτημα για την περιφερειακή ανασυγκρότηση του κόμματος έχει συζητηθεί και τεκμηριωθεί επαρκώς. Η διάρθρωση της δομής του πρέπει να ανταποκρίνεται στις

πολιτειακές δομές, ώστε να διευκολύνεται η «αλυσίδα» της νομιμοποίησης μέσω των εκλογικών διαδικασιών.

4. Νέα συλλογικότητα

Η καταστατική κατοχύρωση των τάσεων, αν αυτή υπονοείται με την προβολή του αιτήματος για νέα συλλογικότητα, είναι εσφαλμένη. Η ρύθμιση του καταστατικού - (Άρθρο 7 παρ. 1) «Στο κίνημα μπορούν να υπάρχουν και να διαμορφώνονται ελεύθερα ρεύματα ιδεών και αντιλήψεων» - είναι απολύτως επαρκής. Το δε επόμενο εδάφιο της - («Η δημιουργία οργανωμένων ομάδων με δική τους δομή, λειτουργία και πειθαρχία για την αποβολή των απόψεών τους δεν είναι αποδεκτή») - εξακολουθεί να εκφράζει το αυτονόητο. Κατοχύρωση οργανωμένων τάσεων σημαίνει ομοσπονδοποίηση του Κόμματος και αποκλείει τελικά τις συνθέσεις, εμποδίζοντας την ουσιαστική πολυσυλλεκτικότητα.

5. Τροποποίηση του Καταστατικού

Πρέπει να τονιστεί ότι το ΠΑΣΟΚ έχει το πιο απαρχαιωμένο καταστατικό από όλα τα κόμματα που μετέχουν στο Ευρωπαϊκό Σοσιαλιστικό Κόμμα. Η συστηματική του διάρθρωση και δομή, η διατύπωση των διατάξεων, ακόμη και η γλωσσική μορφή του είναι εξαιρετικά προβληματικές.